

Bevisets stilling. Interview med Christian Rovsing

Saddams strategi: "Lyv og gem"

Af Clement Behrendt Kjersgaard, RÆSONs chefredaktør

1. "En meget, meget svær aktivitet"
2. Danmark har fulgt FN's linje
3. Politikken og naturvidenskaben

1. En meget, meget svær aktivitet

David Kays rapport om forekomsten af masseødelæggelsesvåben i Irak er jo både blevet fortolket som en støtte til Bush og Blair's argumentation OG angrebet af skeptikerne. Hvordan vurderer du oplysningerne i den?

CHRISTIAN ROVSING (CR): Det må fremhæves, at der er tale om en *foreløbig* rapport, som kommer efter, at inspektørerne har arbejdet i 3 måneder under ekstremt vanskelige forhold. Når man tænker på de vilkår, hvorunder de skal foretage undersøgelserne, må man være klar over at fra starten af var Iraks aktiviteter delt op i *små blokke*, således at ingen vidste, hvad de andre lavede. Det blev indskærpet, at man skulle fortælle inspektørerne om projekter, som ikke passede, og benægte aktiviteternes eksistens. Endelig blev materiel og dokumentation ødelagt, både før konflikten og mens den løber. Da Bagdad er indtaget, er der nogle af - hvis jeg må kalde dem - vennerne, som røver og ødelægger vigtige og betydningsfulde dokumenter og materiale, smadrer computere osv. Man kan forestille sig, at nogle af dem, der har været involveret i fremstillingen af disse våben, rejser til udlandet og måske har taget både dokumentation og muligvis materiale til våbenfremstilling, med sig. Det har været under meget svære vilkår, at undersøgelserne er foregået - men man må notere sig, at de faktisk har fundet noget:

Der er fundet et hemmeligt netværk af laboratorier og *sikre huse* (safe houses, red.), hvori ansatte indenfor efterretningsvæsenet gemmer udstyr og derved skaber en basis for fortsat forskning. Der er fundet et laboratorium i et fængsel, som formodentlig skulle bruges til at afprøve nogle af de biologiske agenter på fanger. Man finder biologiske organismer gemt i en videnskabsmands hjem, som kan opformeres til biologiske våben.

Man finder igangværende forskning indenfor det biologiske område; dokumenter og udstyr af anden art gemt i andre videnskabsfolks hjem, som kunne være egnede til at genoptage berigelse af uran ved brug af centrifuger og isotopseparation.

Man finder en linje til at bygge ubemandede fly, som kan sendes ind, hvor det nu kunne passe, med en rækkevidde på 3-500 km (den godkendte rækkevidde var 150 km). De fortsætter hemmeligt med at fremstille brændsel til Scud-missiler, og arbejder

Fjerde kvartal 2003: 24.10.03

på at få missiler på en rækkevidde på 1000 km - så de altså kan ramme Ankara, Cairo og Abu Dhabi. Og så prøver de - mellem slutningen af 1999 og 2002 - at få teknologi fra Nordkorea, som skulle hjælpe dem til at få ballistiske missiler med en rækkevidde på 1300 km.

Tegner der sig et billede, hvor den centralt kontrollerede våbenproduktion har været ikke-eksisterende - at muligheden for fx at producere kemiske våben virkelig ER blevet slået ud af hænderne på dem under Desert Storm og Desert Fox - mens det, man har haft tilbage har været en række fragmenter?

CR: Ja, men hvor det også fremgår af afhøringerne af videnskabsmænd, som frivilligt har meldt sig eller er blevet taget til fange, at Saddam Hussein og hans sønner hele tiden har spurgt om 'Hvor hurtigt kan vi - hvis vi giver ordren - lave biologiske og kemiske våben? Vi vil gerne have I skal kunne lave dem på 6 måneder'. Der kan man altså også se, ifbm. alle de programmer, at nok har de ikke fabrikationsudstyr, men de *forbereder* sig hele tiden - og de sætter studerende til at studere den type biologi, som skal bruges til at fremstille biologiske våben. Man har også fundet fabrikker indrettet til *dual-use*, således at de både kan lave våben og civile ting, men hvor den civile kapacitet kun tager 20% af fabrikkernes funktionskapacitet. Hvad skal de resterende 80% så bruges til?

Eftersom Saddam jo i sin tid har brugt referencen til sine kapaciteter som politisk redskab, kunne man så sige at slangens hoved har været levende og slangens hale har vrikket, men den har været skåret over på midten?

CR: De steder, hvor man producerer, er ikke fundet. Der er 130 kendte ammunitionsdepoter, der hver har et område på 70 km²; de indeholder 600.000 artilleri-granater; -raketter osv., og af de 130 steder er de 120 stadigvæk ikke blevet inspiceret.

Hvad er problemet?

CR: Når hvert areal på ca. 10 x 7 km rummer enormt meget ammunition, kan man altså ikke gennemsøge alle steder med det samme. For dels er det farligt, og så - når man endelig skal til at søge der, hvordan havde de altså den elendige vane, at de ikke markerede, hvad der var kemiske granater, og hvad der var almindelige sprænghoveder. Der er undersøgt 10 ud af 130 sites med ammunitionsdepoter - inspektørerne har kun været der i tre måneder.

Men det er blevet sagt at amerikanerne, da de rykkede frem mod Bagdad og Tikrit, ikke medbragte gasmasker - at de på det tidspunkt ikke troede de ville udsat for kemiske våben. Er det ikke en god indikation af, at man selv fra USA's side havde en fornemmelse af at truslen ikke var så overvældende?

CR: Da man havde været i Irak i så lang tid, og da irakerne ikke var begyndt at fyre gas- og biologiske granater af, har amerikanerne utvivlsomt sluttet, at så evnede Irak ikke at bringe det i anvendelse.

2. Danmark har fulgt FN's linje

Skeptikernes holdning har jo i høj grad gået på, at de argumenter der blev lagt frem før krigen overdrev forholdene --- hvad Saddam kunne på 45 minutter osv.

CR: Det har vi jo ikke sagt i Danmark.

Du mener der har været en væsentlig forskel på vores ræsonnement og de andres?

CR: Det mener jeg bestemt. Vi har aldrig sagt sådan noget, da vi jo ikke har nogen viden herom. Jeg mener at Fogh og Per Stig Møller har været meget, meget forsigtige med ikke at sige andet, end hvad de mente, der var hold i.

Ville de være rigtigt at sige, at i sådan en situation sker der alligevel en afsmitning fra de amerikanske og britiske argumenter på den danske beslutningsproces: internt i embedsværket, udadtil i pressen og debatten. At der er - underforstået - en fornemmelse af at vi aftapper nogle af ræsonnementerne, der dermed ligger implicit i situation. Eller mener du man kan insistere på at det er et formelt spørgsmål: hvad regeringen har lagt frem og sagt?

CR: "Hvis man læser David Kay-rapporten, kan man sige, at hvis man ikke havde grebet ind, så ville der ikke være gået ret mange måneder før Saddam Hussein åbenbart havde haft langtrækkende raketter. Det havde været særdeles ubehageligt - hvis han havde bombet Tel Aviv og Ankara. Så der var ihvertfald en eller anden form for *tidspres*, hvor man må sige: hvis man ønsker at stoppe ham, så må man gribe ind. Og det skal nok ikke være så meget senere, man griber ind - at dømme efter det, man får ud af at læse Kay's rapport: med de fund, der reelt er registreret og med det, han har noteret sig ved afhøringer af videnskabelige medarbejdere osv.

I USA og England synes Bush og Blair at have tabt ihvertfald i øjeblikket befolkningen og pressen om, at de beviser man har fundet er fyldestgørende. Hvad mener du, der foregår på skeptiker- eller kritikersiden at det er lykkedes at skabe så meget tvivl?

CR: Det er jeg nok ikke den rigtige til at besvare, for så meget kender jeg ikke dertil. Men man kan jo sige: at der *er* ikke fundet masseødelæggelsesvåben - man har *ikke* fundet granater med kemiske eller biologiske sprænghoveder. De missiler, irakerne var ifærd med at lave, var altså ikke færdigudviklede. De kunne nok flyve længere *end de måtte*. Man må også konstatere, at det er helt tydeligt, at meget væsentlige projekter ikke er erklæret til FN. Det er ret ubehageligt at læse om.

Hvordan det opleves af befolkningen? Jeg har lidt svært ved at følge debatten herhjemme fordi jeg er meget i udlandet - ca. halvdelen af året. Men jeg noterer mig, at Per Stig Møller holdt sig meget til FN's udtalelser og resolutioner, og det synes jeg er rigtigt. Jeg synes, han svarede rigtigt og havde den rette indstilling til det. Jeg mener den danske regering har optrådt ganske fornuftigt, alt i alt.

Debatten i USA er svær at forstå, når man ikke følger den tæt, men: hvis man skulle forhindre, at disse våben blev brugt --- 6 måneder efter krigsudbruddet fandt sted ---- så måtte man formentlig gøre det, som amerikanerne gjorde.

For både tilhængere og skeptikere er det et spørgsmål om gradueringer: man gik ud med nogle gradbøjede påstande, da man startede krigen, og nu får man nogle gradbøjede beviser. Men måske er det, der i virkeligheden afgør diskussionen ikke forekomsten af masseødelæggelsesvåben, men det forløb, der kører dernede og det politiske resultat? Dvs.: hvis man er bekymret for situationen i Irak, mener man også det er et problem at det fundne ikke er mere belastende. Hvis man mener at situationen overordnet er bedre, så bliver våbnene mindre betydningsfulde. Så diskussionen om våbnene bliver en slavedebat af spørgsmålet om det politiske resultat.

CR: Der var jo en mistanke om, at de kunne lave sådanne biologiske og kemiske våben. Kay har jo fundet mikroorganismer, der kan bruges til disse forfærdelige biologiske våben. Hvis du har bakterierne, kan de jo godt formeres lynhurtigt og billigt. Så man må jo altså notere sig, at selvom de ikke havde dem i behold - hvor de sad på enden af en kanon eller et missil - så havde de altså substansen, som gjorde, at de i løbet af *meget* kort tid - vi taler formentlig om uger - kunne producere disse våben.

Ville det være rigtigt at sige, at af de tre våbentyper - atomare, biologiske, kemiske - er det på de biologiske, Kay-rapporten slår stærkest?

CR: På de biologiske *og de kemiske*: fordi man kan ikke lave nukleare våben uden meget betragtelige fysiske anlæg - nogle ordentlige centrifuger eller isotop-adskillere. Det er udstyr, der både er stort og dyrt - og det koster meget energi at drive dem. Der er det klart, at det har de *forberedt* men: de har ikke opbygget den infrastruktur, der skulle til. Det kunne de så formentlig opbygge - men det er nu ikke så simpelt at få det bygget, som man giver udtryk for. Hvis de kunne få fat i de centrifuger kunne de alligevel hurtigt separere *noget*. Der skal ikke så mange kilo til at lave en bombe.

Men når det kommer til de biologiske og kemiske?

CR: Det er jo ganske nemt at lave. Og der var de velforberedte.

Men ikke de centrale kemiske laboratorier.

CR: Nej, men der er et godt udgangspunkt i dual-use-installationer, hvor du kun bruger 20% til civil produktion. Det kunne tyde på, at de havde 80% i reserve til noget andet.

Det skeptikerne har sagt er: HVIS amerikanerne vidste, hvor det her lå --- de har deres satellitter osv. --- ville de havde været i stand til at komme ind meget hurtigt og lede, måske kun på 10 ud af 130 oplagringspladser, men dér hvor de troede de ville finde noget.

CR: Det er jeg sikker på, de har gjort. Der kan selvfølgelig have været nogle pladser, hvor de har sagt, "Her er endnu for risikabelt at lede", det kan man ikke afvise. Kay skriver, at noget af det, de har fået at vide fra fx folk, der er flygtet, har været bevidst

falsk information. Det må amerikanerne jo selv finde ud af der – men vildledningen kan man jo ikke laste amerikanerne for.

Så at man ikke er længere med efterforskningen skyldes kombinationen af hvilke ressourcer man har til rådighed og at visse ting ikke er markerede og navngivne?

CR: Ja. Et areal på 10 x 7 kilometer --- og dem er der altså 120 u-undersøgte af --- er jo kolossale arealer. Det er lige dét, vi skal holde fast på. Og dertil havde de jo så den strategi, der hed: "Lyv og gem".

3. Politikken og naturvidenskaben

Et helt overordnet spørgsmål, som du qua din baggrund er i en særlig position til at kunne besvare. Nu er det sjældent at man diskuterer kemiske våben i den daglige debat, men vi har jo ofte politiske diskussioner, som indeholder spørgsmål af en teknisk karakter --- energipolitik, Nordsøen, sundhedsspørgsmål --- hvor der er nogle meget komplicerede videnskabelige spørgsmål, som ofte kommer til at ligge tæt på brændpunktet i diskussionerne. Er det noget, der præger den politiske debat i de her år: at det er svært at diskutere de meget tekniske spørgsmål i det offentlige rum?

CR: Jeg synes ikke, det er svært at debattere det, fordi hvad enten debattøren har kendskab til det eller ej, så udtaler de sig frejdigt om alle forhold og tit i et helt forkert perspektiv. Men det synes ikke at være af særlig betydning, at man forstår dybden i det, når man debatterer.

Så du mener ikke det holder folk tilbage?

CR: Nej, DET synes jeg ikke det gør - og jo mere indviklet det er, jo mindre debattørerne ved, desto livligere går debatten.

Men det er spørgsmål, som skal være underlagt den politiske kontrol og en demokratisk diskussion. Hvordan kan man beregne den cirkels kvadratur?

CR: Nu nævner tager jeg et meget primitivt eksempel. I debatten om væksthormoner var der nogle børn, ca. i alderen 10-12, som var meget små mennesker. Hvis de ikke fik tilført et væksthormon, ville de forblive dværge eller meget små. Jeg tror det var Nordisk Gentoft, som havde lavet væksthormoner, og det havde jo en uheldig klang: der var store demonstrationer derude, og politikerne greb selvfølgelig straks ind og sagde, 'Det må vi blokere for'. Det blokerede man så for i 2 år så de børn, der under den blokade, ikke fik hormonet forblev altså dværge. Der var nogle, der kom til at betale dyrt for den debat. Der var ingen interesse blandt debattørerne for at tale med dem, der havde forstand på problemet. Det er altid de svage grupper, som betaler prisen, når sådan noget sker - og det synes jo ikke at genere nogen.

Fordi flertallet af befolkningen er uberørt af det? Ville det være rigtigt at sige at det bliver til spørgsmål om ideologi eller følelser?

Fjerde kvartal 2003: 24.10.03

CR: Det er en følelsesmæssig afgørelse: 'Det er nok galt at give sådan noget', 'gad vide hvad der sker med de børn, hvis de får det' --- det vidste videnskabsmændene selvfølgelig masser om, for ellers ville man jo ikke markedsføre det, men ingen havde interesse i at sætte sig ind i sagen og derefter tage den debat.

Det bringer os måske tilbage til den aktuelle situation: Er videnskabsmændene og teknikerne gode nok til at lægge den debat offentligt frem?

CR: Det kan man så sige, de ikke er, men der er nok ikke nogen, der vil bruge den tid der skal til - selv ved en populær og kort fremstilling - at tilegne sig stoffet. Det er der meget, meget få, der interesserer sig for. Og det hæmmer jo også debatlysten lidt, når man ved lidt mere om det.

Christian Rovsing (f.1936) er cand. polyt. fra Danmarks Tekniske Universitet 1961; direktør for og ejer af Chr. F. Rovsing A/S. Medlem af: Rødovre Kommunal-bestyrelse 1966-72; Københavns Amdsråd 1974-1978; Europa-Parlamentet og Det Konservative Folkepartis hovedbestyrelse siden 1989. Suppleant til Folketinget 1987-1990. Medlem af Det Europæiske Folkepartis bestyrelse siden 1999.

Medlem af Europa-parlamentes udvalg for Industripolitik, Eksterne Økonomiske Forbindelser samt Forskning og Energi; suppleant i udvalget vedr. Økonomi og Valutaspørgsmål; medlem af delegationen for forbindelserne med Japan.

Hertil bl.a. medlem af bestyrelsen for European Energy Foundation